

listas y poco trascendentes, Arendt nos recuerda nuestro deber para con la cultura como bien público, insiste en la necesidad de reflexionar para intentar comprender —aunque no justificar— todo punto de vista, para así preservar toda idea valiosa y descartar toda simplificación. La filósofa propone un método de análisis que destaca el valor contemporáneo del artefacto cultural objeto de estudio —no en vano la autora creía en «la posible persistencia eterna de las grandes gestas y las grandes palabras en la memoria: una forma de fama inmortal que podrían lograr los poetas a través de la objetivación productiva, y la *polis*, a través de las incesantes conmemoraciones de tipo

narrativo» (p. 53). Esta compilación a cargo de Birulés y Fuster nos asiste en este esfuerzo de la memoria y la preservación del pensamiento no dogmático a través del arte, que, como apuntan las editoras en su prólogo, Arendt entendía «como reificación que estabiliza materialmente el mundo; como monumento que lo celebra y que transmite de generación en generación su singularidad de manera ejemplar y memorable, y, por último, como gesto preformativo inaugural cuya provocación nos interpela a través del tiempo» (p. 25), y nos asiste en la puesta en circulación de ideas que continúan teniendo tanta vigencia ahora como cuando las escribió Arendt.

Cristina Alsina Rísquez

Universitat de Barcelona

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/enraonar.659>

ESQUIROL, Josep Maria (2015)

La resistència íntima: Assaig d'una filosofia de la proximitat

Barcelona: Quaderns Crema, 176 p.

ISBN 978-84-7727-565-7

S'acostuma a vincular la resistència a un tipus de rebel·lió contra un statu quo polític determinat, però, i si la resistència és constitutiva de l'ésser humà? Una resistència discreta, que no cerca grans titulars, sinó que brolla, madura i persevera en la vida quotidiana, als nostres carrers, a casa nostra, a la vora dels altres.

Que l'existència de les persones no està exempta de dificultats, no se li escapa a ningú. Tal com ens recorda Esquirol, la nostra situació és essencialment límit. El desert, metàfora que empra l'autor per il·lustrar la precarietat de la condició humana, ens acompanya allà on anem, i és que la nostra realitat, moguda en gran part per les «forces disgregants», ens assetja contínuament i no dona cap treva. Per

això precisament té sentit resistir, estar en vigília, per tal de no sucumbir a allò que, sense reflexió, sinceritat, constància i tendresa, ens engoliria com un forat negre. Una resistència que no admet pròrroga, sinó que s'ha de donar en aquest present, contra aquesta actualitat, i que és indissociable de la cura de l'altre i d'un mateix. Com un metge en temps de guerra (Esquirol parla del metge i del mestre com a «categories ontològiques», «maneres de ser de l'home»), que no pot abandonar-se ni abandonar els seus pacients, el resistent es manté ferm en el seu propòsit i confia en la fecunditat de la seva acció, malgrat que els fruits no siguin immediats.

En reconèixer en si mateix una disposició al no-res que s'expressa en l'angoixa

de la qual parlava Heidegger, en assumir la pròpia finitud, en admetre la seva vulnerabilitat, Esquirol constata que el que desperta en el resistent és l'anhel de *tornar* a casa: trobar la pau, compartir l'àpat amb els seus. I és que no són els grans plaers que hom podria trobar al paradís el que l'home desitja després d'un viatge extenuant, sinó la senzillesa de la nostra quotidianitat. Des d'aquí es comprèn el sentit d'una *filosofia de la proximitat*, que tindria com a elements cabdals la casa i el tu. La casa com a resguard enfront d'una nit fosca i pertorbadora que tot ho abasta (el no-res), la casa com a punt d'orientació, allà on ens podem recollir. El tu «com a llar originària», el tu que ens acull i que acollim, la paraula del tu que és abric. Per això la resistència «íntima» a la qual es refereix Esquirol, com ell mateix indica, s'ha d'entendre com a «propera, en tant que nuclear, del si mateix». Per l'autor, la metafísica que sorgeix després de l'experiència nihilista no es construeix sobre principis substancials, sinó sobre «l'abric i la cura», que aixoplugen. Que el verb utilitzat sigui *aixoplugar* té tot el sentit: allà fora no deixarà mai de ploure (ens recorda Esquirol que el nihilisme i la finitud no seran mai superats), però des del resguard es podrà afrontar tot el que vingui. La resposta a l'abisme rau, doncs, en «l'apropiació de la quotidianitat», a considerar que l'essencial es troba en els verbs i en els adverbis, en els noms propis, en el sentit comú.

Esquirol reivindica la resistència a «l'imperi de l'actualitat», actualitat entesa com a anticipació, un no perdre's allò que «ja ha arribat, que en cada moment es fa actual». Estretament relacionades amb l'actualitat, hi trobem l'homogeneïtzació i la impersonalitat. Cal resistir i rescatar la diferència, «sortir de l'estadística» i crear, «ser inici». Parar atenció al llenguatge ens podrà ajudar a realitzar aquesta tasca, ja que l'autor creu que el llenguatge, com a «casa de l'home» que és, també permet orientar. En el diàleg

amb l'altre i amb un mateix (si és que té sentit diferenciar-los), el concepte de *franquesa* és molt important, perquè qui parla amb franquesa parla lliurement. La sinceritat té prioritat sobre la informació veraç i impersonal. Esquirol s'avé amb Lévinas quan considerava que l'aspecte previ del llenguatge és la proximitat i no pas la identificació o el discurs. Arribem al món i ho fem expel·lint un prec. Després, ve l'acollida: els braços de la mare. La primera forma essencial de llenguatge és la pregària, seguida immediatament per l'empara, a la qual invoca.

Tornem a la imatge del desert. Allà, el rostre de l'altre esdevé indefugible, el règim de la impersonalitat no té cabuda quan ens trobem amb el tu que ens interpel·la. És nom propi, és paraula viva, és condició per a la pròpia llibertat, perquè «jo sóc amb els altres». L'única resposta amb sentit enfront de la precarietat és el resguard. De la consciència d'una situació originària a la intempèrie i de la integració de l'experiència nihilista, ens descobrim com a sutura, diu l'autor. La juntura, allà on dos límits es troben, és fràgil, i d'aquí neix el sentit de l'*ajuntament*, que vol dir 'parar atenció a la sutura que som i a la sutura que és l'altre'.

La condició de vulnerabilitat que compartim amb el proïsme condueix necessàriament a tenir cura de l'altre i de nosaltres mateixos, i és que la fermesa dels altres depèn de nosaltres, i dels altres depèn la nostra fermesa. Per això Esquirol recupera la *fortalesa* com a virtut del resistent, que «té a veure amb el suportar i emprendre»: la cura de si mateix vol dir resistir a les forces disgregants i començar a recórrer un camí que, en ser recorregut, enforteix qui el traça. El pensar —o l'activitat teòrica— s'alça com l'actitud d'orientació, de cerca de sentit. Per aquest motiu, la filosofia no és evasió: la mirada de qui té cura de si mateix el situa en un camí de transformació que implica no cedir a l'absurditat o no cedir davant d'un món que s'enfarfega amb

sentits banals. Ara bé, no es tracta d'una filosofia generadora de grans sistemes ni explicacions, sinó que, ben al contrari, es reconeix òrfena de respostes i té fam de sentit. Vista així, la filosofia és germana de la pregària.

La resistència íntima és una aposta per tornar a la superfície, per redescobrir els llocs on sempre som, on sempre hem estat. Els verbs i els adverbis, els noms

propis, la casa són peces essencials d'una filosofia de la proximitat. Tenir cura d'allò que fem, d'allò que som, del pròisme, que, com un mateix, és sutura. Estar amb l'orella alerta per atendre l'altre, llaurar força per assumir la pròpia finitud. Reconciliar-nos amb els gestos quotidians i, sobretot, recuperar l'escalfor que només es dona a casa per irradiar-la arreu, malgrat la inexorable tempesta.

Glòria Cagigal

Universitat de Barcelona

Grup Aporia

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/enrahonar.646>

SARANYANA, Josep-Ignasi (2014)

Sobre Duns Escoto y la continuidad de la metafísica: Con un epílogo de gramática especulativa

Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, 180 p.

ISBN 9788431330248

Al llarg dels últims cinc decennis, els estudis al voltant de l'obra i la figura del franciscà Joan Duns Escot (1265/66-1308) han gaudit d'un increment quantitatiu i qualitatiu, motiu d'entusiasme en l'àmbit de la investigació del pensament medieval occidental. En aquest context de recerca, i de la mà d'un reconegut medievalista català, s'ha publicat recentment un recull d'assajos que estudien diverses qüestions de la teologia i la filosofia del pensador escocès. L'obra és el producte d'una vida de recerca i investigació del doctor Josep-Ignasi Saranyana, professor emèrit de la Facultat de Teologia de la Universitat de Navarra. El passat dimarts 13 de gener d'aquest any 2015, es presentà aquesta darrera obra del professor Saranyana a l'Ateneu Barcelonès, concretament, a la Secció de Filosofia. Juntament amb l'autor, es trobaren a l'acte els professors de filosofia Ramón Alcoberro (Universitat de Girona), Ignasi Guíu (Univer-

sitat de Barcelona) i Jaume Mensa (Universitat Autònoma de Barcelona). Josep-Ignasi Saranyana, nascut a Barcelona l'any 1941, es doctorà en Teologia amb una tesi sobre Bonaventura i en Filosofia amb una tesi sobre Tomàs d'Aquino. Fou ordenat sacerdot el 25 d'agost de 1968 a Madrid i incardinat a la prelatura de l'Opus Dei. Entre les nombroses publicacions seves, en destaca l'obra *Historia de la filosofía medieval* (Saranyana, 1985), un exemplar manual d'estudi, però també unes altres, com ara *La discusión medieval sobre la condición femenina* (Saranyana, 1997) o *La filosofía medieval: Desde sus orígenes patristicos hasta la escolástica barroca* (Saranyana, 2003). Saranyana ha dirigit més de cinquanta tesis doctorals i actualment és membre del Pontifici Comitè de Ciències Històriques (Ciutat del Vaticà). Les línies d'investigació principals que segueix són la teologia i la filosofia de la baixa edat mitjana, així com la